

DUBLETTIDE VAHETAMINE

Siiri Reinola

Evakueerimise ja reevakueerimise vahelisel perioodil (1918-1920) täienes raamatukogu põhiliselt annetuste ja mõningate ostude teel, siia anti üle ka likvideeritud asutuste ja omaniketa jäänud raamatukogusid. Pärast raamatuvara reevakueerimist selgus, et osa teoseid on raamatukogus esindatud kahes või enamas eksemplaris. Kuna põhikogu komplekteeriti ühes eksemplaris, siis ülejäänud eksemplarid eraldati juba tsaariajal loodud dublettide kogusse.

1920.a. sügisel ulatus dublettide arv Tartu ülikooli raamatukogus 20 000-ni /1, l. 126/, 1922. aastal 35 000-ni /3, l. 456/. Dublettide kogu täienes pidevalt, eriti jõudsasti aga 1939.a. Saksamaale ümberasunute poolt annetatud kogudega /19, l. 379/.

Juba 1920-ndate aastate esimesel poolel olid mitmed raamatukogud (Leipzig, Szegedi) /6, l. 412/ pöördunud Tartu ülikooli raamatukogu poole sooviga vahetada dublette, kuid ettepanekud lükati tagasi. Peamise põhjusena toodi trükikataloogi puudumine, aga ka asjaolu, et juurdepääs dublettidele oli raskendatud.

Kogu korrastamist ning kataloogimist raskendas dublettide mitmekordne paigutamine ühest kohast teise ning ebarahuldavad hoiutingimused (paiknesid kastides). 1927. a. paigutati dubletid aga ruumipuuduse tõttu kahesajas kastis raamatukoguhoone kuuri, kus nad seisisid kuni 1929. a. alguseni /8, l. 274/.

Dublettide esialgne töötlemine toimus aastail 1920-1923, eesmärgiks oli seatud trükikataloogi koostamine, et aktiveerida ja tõhustada vahetust.

Trükikataloogi koostamine, mille aluseks pidi saama korrasstatud dublettide sedelkataloog, võeti phevakorda 1922. a. ja tehti ülesandeks Eduard Vigelile /6, l. 359/.

1923.aastaks olid esmajärgulised tööd tehtud, oli koostatud sedelkataloog. Peale kirjete redigeerimist otsustati 1925. a. kataloog paljundada esialgu 50 eksemplaris, sest trükkimine nõudis aega ja kulutusi. Kataloogi trükkimisega

seotud probleeme arutati raamatukogukomisjoni koosolekul 30. märtsil 1925. a., kus otsustati taotleda vahendeid (100 000 marka) ülikooli erisummadest. Kataloogi tiraažiks määrati 500 eksemplari /7, l. 37/, trükist ilmus see 1926.a. /25/.

"Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli raamatukogu dublettide nimestik" ("Catalogue des doubles de la Bibliothèque de l'Université de Tartu, Estonie") jaguneb kolme ossa: 1) raamatud, alajaotusega a) võõrkeelsed, b) venekeelsed; 2) perioodikaväljaanded, alajaotusega a) võõrkeelsed, b) venekeelsed; 3) lisa - kataloogi koostamise ajal omandatud teosed. Kataloogis on esitatud teoste kohta järgmised andmed: autor, pealkiri, trükikordusandmed, ilmumiskoht, -aasta. Kataloog sisaldab 167 leheküljel ligi 5750 nimetust (35 000 kšidet) teaduslikku ja kultuuriloolist väärtkirjandust 16.-20. sajandist. Kataloogis registreeritud võõrkeelsetest raamatutest on ülekaalus saksakeelsed. Olulisel kohal on ka 18.-19. saj. prantsus- ja ladinakeelsed teosed. Esindatud on isegi rariteetsed väljaanded 16. ja 17. saj.: "Elementa geometriae ex Euclide..." coll. a. J. Vogelini (Vitembergae, 1536), C. Sigonius "De jure civium Romanorum" (Venetiis, 1566, ilm. autori eluajal), P. Pompanatius "Opera" (Basileae, 1567, esitrükk). Rohkesti sisaldas dublettide kogu ajalooalaseid (B. Niebuhr, J. Simonde de Simondi, L. Ranke), arstiteaduslikke (G. Cuvier, N. Pirogov, "Sammlung klinischer Vorträge..."), keele- ja kirjandusteaduslikke teoseid (J. Grimm, A. Schleicher, Fr. Klinger, J.G.v. Herder), antiikautoreid (Cicero, Homeros, Horatius, Tacitus, Cornelius), õigus- ja usuteaduslikku kirjandust, reisikirju. Rikkalikult oli esindatud filosoofia (G. Hegel, J.G.v. Herder, J.G. Fichte, I. Kant, Fr. Schelling), saksakeelne ilukirjandus (J.W. v. Goethe, Fr. Schiller, H. Heine, Chr.F. Gellert, G. E. Lessing, Fr. Klopstock), loodusteadus (A. Humboldt, K. Linné). Esindatud oli ka Estica (K.E. v. Baer, M. Engelhardt, W. Friebe).

Võõrkeelne perioodika kuulub, võrreldes raamatutega, hilisemasse perioodi, sisaldades väljaandeid kõige erinevamatelt teadusaladelt. Tähelepanuväärseks on "Acta eruditorium" aastaist 1682-1684.

Venekeelsed raamatud ja perioodikaväljaanded kuuluvad enamikus 19. ja 20. sajandisse. Raamatute hulgas on olulisel kohal ajalooalased (N. Karamzin, V. Kljutševski), ilukirjan-

duslikud ning kirjandus- (V. Žukovski, N. Gogol, A. Puškin, L. Tolstoi) ja õigusteaduslikud raamatud, seaduste kogud, määrused, juhendid ning kogumikud, reisikirjad.

Dublettide kogu täieneses täiendati ka kataloogi. Raamatukogu tšestajate käsutuses oli kataloogi kaks eksemplari, kuhu tehti märkmeid kuni 1940. aastani. Üks venekeelsete raamatute (1070-nimetust) /21/, teine võõrkeelsete raamatute (2110 nimetust) ja perioodikaväljaannete (450 nimetust) jaoks /22/. Väljasaadetud nimetused kustutati kataloogist.

Dublettide kataloog saadeti 25 riigi 154 raamatukogule ning 16 asutusele Eestis, vastastikused vahetussuhted kujunesid aga osaga neist /23/.

Üks osa raamatukogu dublettidest anti ülikooli allasutustele õppetöö tarvis. 1933. aastal soovis Farmakoloogiainstituut saada peakogult farmakoloogia- ja füsioloogiaalaseid dublette, vastu pakuti instituudi raamatukogus leiduvaid dublette. 1933. a. septembris saatis ülikooli raamatukogu instituudile 16 nimetust dublette ja mõne aja pärast veel 25 nimetust /1, l. 27/. Millise sisuga kirjandust vastu saadi, arhiivis ei kajastu.

Dubletid olid mõeldud ainult vahetuseks, kuid ülikooli valitsuse loal võis neid ka müüa /14, l. 1-2/. Kui 1929.-1933. a. majanduskriisi tõttu vähendati raamatukogu ostusummasid miinimumini, otsustati 1933. a. tasuda K. F. Koehleri Antikvariaadilt tellitud kirjanduse eest dublettide müügist saadud rahaga. 1933. a. saadetigi firmale tema poolt valitud dubletid ning sama aasta detsembris veel uus saadeti /13, l. 40/. Need saadetised võimaldasid summade ülekandmist ülikooli arvele, et just aasta lõpul tasuda perioodiliste väljaannete eest, tagades nende järjepidevuse.

Tartu ülikooli raamatukogu määruste põhjal oli dublettide vahetamisel eelisõigus Eesti raamatukogudel ja arhiividel /12, l. 379/.

Eestis kujunesid kõige aktiivsemad vahetussuhted Riigiraamatukoguga. Juba 1921. a. avaldas Tartu ülikooli raamatukogu soovi saada vahetuse teel jätkväljaande "Обзор Эстляндской губернии. Приложение по всеподданнейшему отчету Эстляндского губернатора" (1894-1896, 1905-1906, 1908-1909, 1911) dublette. Riigiraamatukogu omakorda huvitus "Стенографические отчеты I-ой и 2-ой сессии Государственной Думы" ja Saksa Reichstagi aruannetest. Vahetus tõenäoliselt ei teostunud, sest ka edaspidise vahetuse käigus soovis ülikooli raamatukogu ülalmainitud jätkväljaannet.

Mõlemapoolselt oldi huvitatud Estica kogu täiendamisest. Ülikooli raamatukogu saatis 1924.a. veebruaris Riigiraamatukogule Estica dublettide sedelkataloogi, lisaks pakuti üldosakonna dublette. Pakkumine tehti ilmselt sama aasta veebruaris saadud 55 ajalookaardi eest /2, l. 249/.

1924.a. märtsis pakkus ülikooli raamatukogu Riigiraamatukogule Estica-osakonna ja teisi dublette, küsides uuesti jätkväljaannet "Обзор Эстляндской губернии". Riigiraamatukogus oldi huvitatud Estica dublettidest ja märtsis eraldatigi jätkväljaande 9 aastakäiku (1889, 1894-1896, 1905-1906, 1908-1909, 1911) ülikooli raamatukogule /5, l. 143/.

1925.a. lõpul täienes ülikooli raamatukogu 646 Riigiraamatukogult saadud dubletiga, põhiliselt õigusteaduslik ja pedagoogikaalane võõrkeelne kirjandus, aga ka sajandi alguse soomekeelsed jätkväljaanded ja venekeelne Estica, kogumikud /2, l. 196-216/.

1926.a. veebruaris saadi Riigiraamatukogult vahetusena 2467 nimetust, millest olulise osa moodustasid arsti-, õigus- ja loodusteaduse alased raamatud, venekeelne Estica (raamatud, aruanded ja teatajad) ning uuemad ingliskeelsed majandus-, pedagoogika-, tehnika- ja põllumajanduse alased perioodikaväljaanded /2, l. 196-216/. 1930-ndate aastate algul polnud dublettide vahetamine enam nii intensiivne, sest Tartus keskendus tähelepanu välisvahetusele, vastastikust huvi pakkuvad dublettide kogud said ammendatud.

1938. a. avaldas Riigiraamatukogu taas soovi vahetuseks. Lähtudes aga asjaolust, et ülikooli raamatukogus oli koostatud uute dublettide kohta nimestikud, mille ainueksemplarid asusid raamatukogus, tehti ettepanek vahetada dublette nende nimestike alusel /18, l. 359-360/.

Välismaa raamatukogudest kujunesid vahetussuhted esimesena Soome raamatukogudega 1920. aastast. 1921.a. külastas Turu ülikooli raamatukogu esindaja A. Penttila Tartut, tuues kaasa dublettide nimekirjad. Kõige intensiivsem oli vahetus aastail 1926-1927 (kataloogi ilmumis- ja sellele järgneva aasta). Dublettidest olid huvitatud Turu ja Helsingi ülikooli ning Soome Kirjanduse Seltsi raamatukogu. Nende vahendusel sai Tartu ülikooli raamatukogu soomekeelset kirjandust.

1926. a. saadeti Turu ülikooli raamatukogule, kes soovis põhiliselt Eesti-alast kirjandust, dublettide nimestik. Turu ülikooli raamatukogu pakkus põhiliselt 19. saj. soomekeelseid raamatuid ja perioodikat. Tartu ülikooli raamatukogus

oldi pakutavast huvitatud, sest soomekeelne kirjandus aastatest 1801-1870 oli esindatud puudulikult. Jätkuvate läbirääkimiste käigus saadi Turust kolm nimekirja (uuemad soome- ja rootsikeelsed jätkväljaanded ja perioodika), kokku ligi 600 nimetusega /8, l. 14-32/. Tartu ülikooli raamatukogu soovis saada soomekeelse piibli 1758. a. väljaannet, Ericus Erici jutlusteraamatut "Postilla" (Stockholm, 1621-1625) ning 39 nimetust perioodikat ("Acta Societatis scientiarum Fennica", "Kainulainen", "Kotiseutu", "Maanviljelyshallituksen tiedonantaja", "Terra" jt.) /8, l. 11/. Vahetuse tulemusena saadi ligi 350 eksemplari kirjandust või nagu soomlased ütlesid - "seitse jooksva meetri ulatuses" /8, l. 12/.

Turu ülikooli raamatukogule saadeti aga 1928.a. ligi 2000 dubletti. Samal aastal saabus Turust uus pakkumismimekiri, mis sisaldas peale raamatute ja perioodikaväljaannete veel ka Helsingi ülikoolis kaitstud doktoriväitekirjade dublette. Selles nimestikus esitatust huvituti Tartus esmajoones perioodikaväljaannetest. 1929.a. veebruaris saabuski Turu ülikooli raamatukogust 4 kasti soovitud trükiseid /8, l. 272/.

1934. a. pöördus Tartu ülikooli raamatukogu poole Soome Kirjanduse Selts, kus oldi huvitatud Estica dublettidest. Vastav kataloog saadeti Soome juba sama aasta märtsis. Vastu pakkusid soomlased "Suomen virallinen tilasto" ja "Finlands officiella statistik" dublette. Kuna osa lubatust oli ülikooli raamatukogus juba olemas, siis anti mittevajalik edasi Riigiraamatukogule /15, l. 118/.

Inglismaa raamatukogudega toimuva vahetuse initsiaatoriks oli põhiliselt Tartu ülikooli raamatukogu, kus oldi huvitatud esmajoones uuemast ingliskeelsest teaduskirjandusest. Suured teened suhete loomisel sealsete asutustega olid Eesti saadikul Londonis (1922-1934), dr. O.Kallasel. Juba 1923. a. oli ta F. Puksoolt küsinud dublettide kataloogi /4, l. 50/, mida siis trükituna veel ei olnud.

Vahetus Inglismaa raamatukogudega kulges oodatust tagasihoidlikumalt, kuna neil oli tavaks muretseda trükiseid ühes eksemplaris (nagu Tartuski) ja dubletid ära müüa. Nii soovitati H. Wright Londonist dublette mitte vahetada, vaid müüa ja soovis, et kataloog sisaldaks ka dublettide hinnad. Prof. Simpson Edinburghist soovitas dublette ikkagi vahetada /7, l. 358/. Dublettide müümisega Tartus ei nõustunud, leidus ju nende hulgas raamatuid, mida mujalt polnud enam võimalik osta, seega vahetuse teel oli võimalus hankida endale ka hinnalisemaid teoseid.

1927. aastani oli Londoni ülikooli raamatukogu ainukesena Inglismaal nõustunud dublette vahetama, kuigi kataloog oli saadetud 13 raamatukogule /7, l. 362/. Londoni ülikooli raamatukogus tunti põhiliselt huvi venekeelsete ajakirjade ja teadusasutuste jätkväljaannete vastu ("Труды И. Московского Археологического Общества", "Записки Императорской Академии наук"), mis olid ilmunud enne Oktoobrirevolutsiooni.

Inglismaa raamatukogud olid eelkõige huvitatud venekeelsetest kirjandusest, sest neil puudusid tihedad sidemed Nõukogude Liidu raamatukogudega.

1928. a. sõlmiti vahetussidemed Leeds'i ülikooli raamatukoguga. 1929.a. saadigi vahetuseks 25 nimetust uemat majandus-, astronoomia-, geneetikaalast ingliskeelset kirjandust. 1930. a. saadeti Leeds'i 38 nimetust, põhiliselt 17. ja 18. saj. saksa- ja prantsuskeelseid dublette (J. Keppler et J. Bartsch "Tabulae manuales logarithmicae..." (Argentorati, 1700), J. Keppler "Tabulae Rudolphinae..." (Ulmae, 1627)) /20, l. 40/.

1928. a. algasid vahetussuhted Oxfordi ülikooli Bodley raamatukoguga /8, l. 72a/.

Birminghami ülikooli raamatukoguga hakati dublette vahetama 1930. aastast, sealse vene osakonna juhataja S. Kononov külastas samal aastal ka Tartut. Tutvunud dublettide koguga, huvitus ta eelkõige venekeelsest kirjandusest. Vastavalt tema soovile saadeti Birminghami seitse nimetust ajaloolaseid teoseid (V. Berh, A. Kurbski, K. Sivnov jt.) ja 1931. a. veel neli nimetust. Tartu ülikooli raamatukogu sai nende eest kümme nimetust sajandi alguse ingliskeelseid teoseid, põhiliselt ilukirjandust (näit. W. Shakespeare "Poems & Songs"), pedagoogikaalaseid töid (näit. "Continuation School in England") /11, l. 2/.

Londoni Loodusteaduste Muuseumi raamatukogu soovis 1930. a. Tartu ülikooli raamatukogu dublettide hulgast peamiselt vanemaid füüsika-, botaanika- ja matemaatikaalaseid teoseid, pakkudes vastu omi väljaandeid /9, l. 88/.

1932.a. saatis O. Kallas Londoni ülikooli orientalistika-teaduskonna raamatukogu direktorile D. Rossile dublettide kataloogi, kuid seal huvituti enam "Toimetustest" kui dublettidest.

USA raamatukogudega dublettide vahetamisel oli mitmel juhul initsiatiiv sealpoolne, eriti huvituti venekeelsetest raamatutest ja perioodikaväljaannetest.

Kalifornia Stanfordini ülikooli raamatukogu teatas Eesti saadiku kaudu 1925. a. oma soovist vahetada dublette. Sama aasta oktoobris saabus raamatukogu esindaja Tartusse. Tutvunud dublettidega, avaldas ta soovi saada venekeelseid jätkväljaandeid. Tartu ülikooli raamatukogu soovis vastu saada uuemat USA-s ilmunud teaduskirjandust, eriti arstiteaduslikku.

Illinoisi ülikooli raamatukogu soovis vahetuse teel saada põhiliselt venekeelseid jätkväljaandeid. Tartu ülikooli raamatukogu sai aga vahetuse tulemusena 1927.a. loodus- ja arstiteaduslikku ning ajalooalast kirjandust /20, l. 23/.

1928. a. saadeti New Yorgi Avalikule Raamatukogule kolm kasti dublette (enamikus venekeelseid ajakirju, näit. "Журнал Министерства народного просвещения", "Мир Божий"). Vastu sooviti kõige uuemat meditsiini- ja keemiaalast kirjandust /8, l. 226/.

1930. a. soovis Kongressi Raamatukogu saada hulgaliselt venekeelset kirjandust, sest seal arvati, et sinne dublettide kogu sisaldab ainult venekeelseid väljaandeid. Vastuses teatati neile, et venekeelseid dublette on ainult 500 ja Tartus huvitatakse kirjandusest ülikoolis viljeldavatel aladel /8, l. 286/.

Saksamaal organiseeris vahetust 1920.a. loodud Saksa Teaduste Abistamise Ühingu Raamatukogu (Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft), kes 1930. a. mais saatis Tartu ülikooli raamatukogule dublettide kataloogi, millest valiti välja 14 nimetust ajaloo, filosoofia, õigusteaduse, kirjandusteaduse jt. aladelt /9, l. 46/.

Sama aasta juulis toimetas ühing edasi teistele Saksamaa raamatukogudele Tartu ülikooli raamatukogu dublettide kataloogi, Breslau ülikooli raamatukogu tellis selle põhjal kaheksa raamatut ja kolm perioodilist väljaannet, pakkudes ulatusliku nimekirja põhjal 20. saj. alguse loodusteadus-, filosoofia-, filoloogial- ja matemaatikaalaseid teoseid /20, l. 43-68/.

1931. a. jaanuaris saatis Tartu ülikooli raamatukogu Saksamaale uue pakkumismimestiku 23 nimetusega. Mais saabunud vastuses teatas ühing oma valmisolekust saata lisaks raamatutele ka ajakirja "Deutsches Handelsarchiv" aastatest 1915-1930 /11, l. 11/. Tartu ülikooli raamatukogu pakkus vastu Estica't.

Estica dublette pakkus ülikooli raamatukogu ka 1931. a. 5. mail ühinguult saabunud pakkumismimestiku vastu. Ühingu poolt pakutavast 82 nimetusest valiti kolm (W. Judeich "Topographie von Athen" (München, 1931) jt.) /11, l. 11/. 1931. a. oktoobris saatis ühing uue nimekirja, kust valiti põhiliselt filosoofiaalast kirjandust.

Estica dublettidest huvituti ka Königsbergi ülikooli raamatukogus. Nende eest pakuti filosoofia- ja loogikaalaseid teoseid (näit. W. Frost "Bacon und die Naturphilosophie") /10, l. 148/.

1936. a. pöördus Tartu ülikooli raamatukogu Lübecki Hansa Ajaloo Ühingu poole dublettide vahetamiseks. Kirjavahetusest ei selgu, millist kirjandust sooviti, ühingu huvitasid vanemad saksakeelsed teosed (A. Zimmermann, C. Franck, K. Schlegel jt.) /16, l. 120/.

Vahetussuhted Praha Slaavi Raamatukoguga (Bibliothèque Slave) kujunesid pärast "Dublettide kataloogi" ilmumist 1926. a. Tutvunud kataloogiga, avaldas Slaavi Raamatukogu 1927. a. soovi neid osta sularaha eest. Kuna Tartus ei nõustatud dublette müüma, lepiti Prahas vahetusega, olles huvitatud ülikooli raamatukogu vene- ja tšehhikeelsetest dublettidest ("Филологические записки. Изд. А.Хованским ") /8, l. 49/. Tartu ülikooli raamatukogul avanes vahetuse teel Praha Slaavi Raamatukoguga võimalus hankida lisaks vanemale venekeelsele kirjandusele ka Nõukogude Liidus ilmuvat. Juba 1927. a. omandati neli nimetust, järgmisel aastal aga mitmeid sõnaraamatuid (itaalia-vene, vene hispaania) ning ajaloo- ja filosoofiaalaseid teoseid, mõned ka teistelt aladelt, kokku kümme nimetust /20, l. 29/.

1936. a. vahetati dublette Poola koosseisu kuuluva Lvovi Rahvusliku Instituudiga, sealt saadi 23 poolakeelset teost ajaloo, pedagoogika ning kirjandusteaduse alalt /17, l. 1-7/.

1938. a. saatis Tartusse dublettide nimekirjad Rahvaste Liidu Rahvusvaheline Tööstööbüroo Genfis (International Labour Office League of Nations). Kahjuks kirjavahetusest ei selgu, mida telliti /18, l. 428/.

Kõige ulatuslikum dublettide vahetamine Eesti kujunes Tartu ülikooli raamatukogul Riigiraamatukoguga Tallinnas, välismaal aga Soome ja Saksamaa raamatukogudega. Tartu ülikooli raamatukogu oli huvitatud põhiliselt 20. saj. alguse teaduskirjandusest, vahetuspartnerid soovisid aga enamasti

19. saj. ja 20. saj. alguse venekeelset kirjandust, kuid ka Estica't. Vahetussuhete initsiatiiv oli vastloodud ülikoolide puhul põhiliselt nendepoolne, vanemate raamatukogude puhul Tartu-poolne. Dublettide vahetamisel olid kõige intensiivsemaiks vaadeldaval perioodil aastad 1927-1932, seega kataloogi ilmumisele järgnevad aastad.

Arhiiviallikad. Kirjandus

1. EAA, f. 2100, n. 9, s. 3.
2. EAA, f. 2100, n. 9, s. 5.
3. EAA, f. 2100, n. 9, s. 14.
4. EAA, f. 2100, n. 9, s. 16.
5. EAA, f. 2100, n. 9, s. 18.
6. EAA, f. 2100, n. 9, s. 25.
7. EAA, f. 2100, n. 9, s. 45.
8. EAA, f. 2100, n. 9, s. 65.
9. EAA, f. 2100, n. 9, s. 72.
10. EAA, f. 2100, n. 9, s. 78.
11. EAA, f. 2100, n. 9, s. 81.
12. EAA, f. 2100, n. 9, s. 86.
13. EAA, f. 2100, n. 9, s. 94.
14. EAA, f. 2100, n. 9, s. 98.
15. EAA, f. 2100, n. 9, s. 101.
16. EAA, f. 2100, n. 9, s. 115.
17. EAA, f. 2100, n. 9, s. 121.
18. EAA, f. 2100, n. 9, s. 130.
19. EAA, f. 2100, n. 9, s. 141.
20. TÜR KHO, f. 4, n. 2, s. 69.
21. TÜR KHO, f. 4, n. 2, s. 70.
22. TÜR KHO, f. 4, n. 2, s. 71.
23. TÜR KHO, f. 4, n. 2, s. 72.
24. TÜR KHO, f. 4, n. 2, s. 220.
25. Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli raamatukogu dublettide nimestik. Trt., 1926. [44], 167 lk.

EXCHANGE OF DUPLICATES

Siiri Reinola

Summary

During 1918-1920, the period of evacuation and re-evacuation of Tartu University, the library acquired literature by donations and purchases. A big number of duplicates appeared when these books were compared with the re-evacuated volumes, thus forming an addition to the corresponding collection of the tsarist times.

By 1920 the number of duplicates reached 20,000 volumes, by 1922 35,000 volumes. The collection grew constantly, especially in 1939 when books donated by German resettlers were added to it. The majority of volumes in the collection dated back to the 18th and 19th cc. First proposals for exchanging duplicates with TUL came from Leipzig and Szeged but were turned down as there was no printed catalogue.

E. Vigel compiled "The Catalogue of Duplicates in the Library of Tartu University, the Republic of Estonia" ("Catalogue des doubles de la Bibliothèque de l'Université de Tartu, Estonie") that was published in 1926. The catalogue recorded 35,000 volumes (5,750 items) of scientific literature of outstanding value as well as books about history of culture from the 16th-20th cc. The printed catalogue was sent to 154 libraries in 20 countries and 16 institutions in Estonia. With the permission given by the university government, duplicates could besides exchange be sold as well.

Estonian libraries and archives enjoyed a privileged status concerning the exchange of duplicates, the most stable partner being the State Library.

Of foreign libraries, the largest amount of duplicates was exchanged with the libraries of Finland (Universities of Helsinki and Turku, Finnish Literature Society) and Germany. Exchange with German libraries was arranged by the library of the Society for German Science (Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft). In England duplicates were exchanged with university libraries in London, Leeds, Oxford and Birmingham. The mediator role of O. Kallas, ambassador of

the Republic of Estonia in London, was extremely important here. Duplicates were exchanged with libraries in the USA since 1925 and with Slavonic Library in Prague since 1927.

Literature acquired on the basis of the duplicate collection comprised mainly foreign scientific literature of the 20th c., first of all from the fields taught at Tartu University. TUL sent in return publications in Russian, especially serial editions and journals, as well as duplicates in foreign languages of earlier periods and ~~Estica~~ Estica. As to the initiative in exchange relations, it can be said that in the case of newly founded universities it came from them, whereas TUL sought contacts with older libraries itself. Culmination in exchange of duplicates arrived in 1927-1932, that is in the years following the publication of the printed catalogue.

ОБМЕН ДУБЛЕТНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Сийри Рейнола

Резюме

При сверке литературы, приобретенной путем пожертвований в библиотеку и покупок в период между эвакуацией и реэвакуацией Тартуского университета (1918-1920), с реэвакуированной литературой было обнаружено большое количество дублетов. Их присоединили к дублетному фонду, возникшему в царское время.

В 1920 г. число дублетов достигало 20 000 томов, в 1922 г. - 35 000 томов. Фонд дублетной литературы пополнялся постоянно, но особенно успешно в 1939 г. за счет даров от переселенцев в Германию. В фонде дублетов доминировала литература 18 и 19 веков. Первые предложения об обмене дублетами с Библиотекой Тартуского университета поступили из Лейпцига и Сегеда, однако они были отклонены по причине отсутствия печатного каталога дублетов. Вслед за приведением в порядок и каталогизацией дублетного фонда в 1926 г. был издан Э. Вигелем список дублетов Библиотеки Тартуского университета Эстонской Республики ("Catalogue des doubles de la Bibliothèque de l'Université de Tartu, Estonie"), который регистрировал 35 000 томов (около 5 750 наименований) ценной, с точки зре-

ния развития науки и культуры, литературы 16-20 столетий. Издание печатного каталога должно было активизировать и расширить обмен. Каталог был разослан в 154 библиотеки 25 стран и в 16 учреждений Эстонии. С разрешения руководства университета дублиеты можно было и продавать.

Предпочтение в обмене дублиетами было сделано библиотекам и архивам Эстонии, привилегированным партнером библиотеки университета была Государственная библиотека.

Из зарубежных библиотек активный обмен дублиетами сложился с библиотеками Финляндии (университеты Хельсинки и Турку, Общество финской литературы) и Германии. В Германии обмен организовала библиотека Общества помощи немецкой науке (*Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft*). Обмен с библиотеками Англии был сравнительно скромный, однако дублиетами все же обменивались с университетскими библиотеками Лондона, Лидса, Оксфорда и Бирмингама. Большая заслуга в организации книгообменных связей принадлежала О.Калласу, эстонскому послу в Лондоне. Обмен дублиетами с библиотеками США начался в 1925 г., со Славянской библиотекой в Праге - в 1927 г.

На базе литературы дублиетного фонда комплектовали преимущественно иностранную научную литературу 20 в., прежде всего по профилю преподаваемых в Тартуском университете дисциплин. Из Библиотеки Тартуского университета в обмен чаще всего заказывали русскую литературу, в особенности продолжающиеся издания и журналы, а также старую ценную литературу на иностранных языках и *Estica*. Инициатива в книгообменных связях с только что созданными университетами была в основном на их стороне, с библиотеками старых университетов - со стороны Тарту. В рассматриваемый период самыми интенсивными были 1927-1932 гг., то есть годы, следующие за изданием печатного каталога.